

HILLER István: Hazánk első szakkönyvtárának kialakulása. Az Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtárának története. Sopron, 1975. Erdészeti és Faipari Egyetem. 291 p. Rotaprint.

Könyvtártörténetünkben sok a fehér folt, a még meg nem irt fejezet. Különösen keveset foglalkoztak eddig az egyes tudománysszakok és a felsőoktatási intézmények könyvtáraival. Ezért különös örömmel üdvözöljük Hiller Istvánnak az Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtáráról szóló művét.

A szerző anyagát öt fejezetre osztja. Az első kettő a selmecebányai korszakkal foglalkozik, a bányaiskola 1935. évi alapításától 1808-ig, az Erdészeti Tanintézet felállításáig, illetve innen kezdve az első világháború végéig. Ezeket az évtizedeket lényegében egyenesvonalu fejlődés jellemzi, noha az intézménynek ekkor is sok nehézséggel kellett megküzdenie; állandóan hely- és pénzhányban szenvedett. 1914-ben az állomány meghaladta a 36 000 kötetet, az évi átlaggyarapodás 1000 körül mozgott.

Az első világháborút követő események nemcsak megbénították a könyvtár működését, hanem pusztá létét is veszélyeztették. A Bányászati és Erdészeti Főiskolává fejlődött intézmény Sopronba költözött, könyveinek egy része azonban Selmecen maradt, a másik megsemmisült, a harmadik rész pedig a főiskolától távol (Gödöllőn, Pannonhalmán) különböző raktárakban, pincékben zsufolódott össze. A tanárok és hallgatók könyvszükségletét jóformán a semmiből kellett megoldani. Állománygyarapításra neveléségesen csekély összeg jutott, a szakértő személyzet teljesen hiányzott.

Nem változott lényegesen a helyzet 1933 és 1945 között, a negyedik korszakban sem, amikor a főiskolát a budapesti József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem szervezetéhez csatolták.

A felszabadulás előtti időből két nevet kell megjegyeznünk. Az egyik Vető Jánosé, aki irodatiszti besorolásban négy évtizedig soha nem lankadó szorgalommal és kötelességérzettel szolgálta a könyvtárat. Az állomány nagy része nélküle veszendőbe ment volna. 1942-ben ment nyugdíjba, de amikor látta, hogy munkaerőhiány miatt nélküle be kellett volna zárni az intézményt, tovább dolgozott, még 1945-ben is, ekkor minden ellenszolgáltatás nélkül. A másik név a könyvtárirányítással megbízott Fehér Dániel professzoré. Fáradhatatlan buzgalommal igyekezett meggyőzni a felettes hatóságokat arról, hogy megfelelő könyvtár nélkül nem biztosítható a főiskola tudományos színvonala. Öntudatosan vállalta a felelősséget a hitelkeretek szándékos tullepéséért, a költségvetési előírások megsértéséért, csak hogy megrendelhesse a legnélkülözhetetlenebb műveket. Hiller munkájának legszebb sorai ezzel a két kiváló munkatárssal foglalkoznak.

Az utolsó fejezet 1945-től 1972-ig tárgyalja az eseményeket. A könyvtár kettévált, nagyobbik fele a Bánya- és a Kohómérnöki Karral együtt Miskolcra került. Erre az időre esik a történeti értékű régi anyag különválasztása és belőle két, egy soproni és egy miskolci műemlékkönyvtár létesítése.

Egy két és fél évszázados multa visszatekintő intézmény történetét egy embernek nehéz megírni, hiszen maga az adatgyűjtés - különösen a selmeci korszakra vonatkozóan - rengeteg utánjárást, fáradságot igényel.

Hiller ezt a feladatot kitünően oldotta meg, számtalan érdekes megállapítást, tényt, véleményt, dokumentumot tárt fel. Munkája elolvasása után azonban az az érzésem, hogy a megíráshoz nem használt fel minden adatot. A könyvtár történetéről szívesen olvasnánk sokkal többet és reméljük, hogy a címlapon található "kézirat" szó azt jelenti, hogy a szerző témájával részletesebben akar még foglalkozni.

Komoly hiányosságnak érzem, hogy Hiller a könyvtár történetét a magyar könyvtárügy történetétől teljesen elszigetelten tárgyalja, csak könyve végén olvashatunk egy rövid összefoglalást az erdészeti könyvtárakról. A kötet címe "Hazánk első szakkönyvtárának kialakulása". Ennek a megállapításnak igaz voltát a selmeci könyvtár esetében senki sem vitatja, mégis hasznos lett volna néhány mondattal utalni arra, hogy a XVIII. században milyen könyvtárak voltak hazánkban, milyen gyűjtőkörrel, mekkora állománnyal. A magyar fejlődéssel való párhuzam később is hiányzik. A hatóságok, az illetékes kormányzervek a felszabadulás előtt a könyvtárügyet sohasem tartották fontosnak, nem biztosították a megfelelő épületeket, személyzetet, a beszerzéshez szükséges pénzüsszeget. De még a hazai viszonyok közt is feltűnő Sopron mellőzése. A beszerzést, feldolgozást, közönségszolgálatot, a 40-50 000 kötetes állomány kezelését, a tanszéki könyvtárak ügyeit, a 300 cserepartnerrel való ügyintézését egy professzor irányítása mellett összesen egy irodatiszt és két napibéres intézte. Ezt a mostoha elbánást még felháborítóbbnak éreznék, ha a szerző utalt volna a többi könyvtár szegényes, elmaradott, de a soproninál sokkal jobb helyzetére.

A kötetben 1923-tól 1943-ig éves bontásban statisztikát találunk az évvégi és a következő éveleji állományról. Ezeknek azonosaknak kell lenniük és azonosak is egy kivétellel. Az 1930/31. év végén az állomány 15 915 mű, 19 514 kötet, az 1931/32. év elején viszont 25 934 mű, 34 964 kötet. Erre az ugrásszerű növekedésre valamilyen magyarázatot kellett volna adni! (Talán új számlálási módszerre tért át a könyvtár?)

1943-tól kezdve egyetlen adatot sem találunk a beszerzésről, a beiratkozott látogatók számáról, a kölcsönzésről, helyben olvasásról, pedig ezek sokat elárulnának az intézmény utolsó három évtizedének fejlődéséről.

Hiller műve igénytelen külsőben jelent meg: az alacsony példányszám (500) miatt rotaprint eljárással sokszorosították. Ez az aránylag olcsó eljárás tette lehetővé 65 hasonmás közlését. Ezek egy része a könyvtár ritkaságaiból mutat be címlapokat és érdekes szöveget vagy illusztrációt tartalmazó egyéb oldalakat, másik részük különféle rendeleteknek, jelentéseknek, iratoknak a másolata.

A szerző tulságos szerénységére vall, hogy neve a címlapon kívül sehol sem olvasható; nem említi meg, hogy Szabó István után őt nevezték ki az intézmény igazgatójává, és hogy nagy mértékben neki köszönhető a műemlékkönyvtár méltó keretek közt történt berendezése.

VÉRTESY Miklós